

Хід уроку

- I. Учитель пропонує учням пригадати, що вони знають про звуки людського мовлення.

Рольова гра. 1

- II. Учитель звертає увагу учнів на органи слуху і мовлення. 2

- III. Опрацьовуємо схему. 3

Робимо висновок: звуки є мовні і немовні, **мовні звуки** поділяються на **голосні** і **приголосні**.
Учні називають по кілька звуків людського мовлення.

- IV. Ознайомлюємося з визначенням. 4

Учитель пропонує учням назвати органи мовлення, які беруть участь у творенні таких звуків:
[б, п, ф, у] — губи,
[л, т, ц] — зуби,
[й, н', л'] — середня частина язика.

- V. Звертаємо увагу учнів на схему. 3

Робимо висновок: **немовні звуки** — це звуки, які ми чуємо в навколишній природі.
Учні називають різні звуки, які утворюють тварини:
мукання корови, гавкання собаки, стукіт дятла, кування зозулі, спів півня та ін.).

Завдання для обдарованих дітей подано на плашках.

Тема уроку. Поняття про звук як елемент людської мови.

Аналізую звуковий склад слова.

Мета уроку: узагальнювати здобуті учнями знання і практичні вміння щодо звуків людського мовлення у процесі навчання грамоти.

Коментар учителя

Зверніть увагу на зображення дітей, які тримають картки з назвами мовних понять. Ці дівчатка і хлопчики — ваші однолітки. Їх цілий клас. Хай вони стануть вашими друзями, і на кожному уроці хтось із них допомагатиме вам навчатися мови.

VI. Виконання вправ.

- 1 Складання і запис слів із заданих звуків: *школа, урок, дзвоник*.
● Звуковий аналіз утворених слів (увага на злитий звук).

2 Робота в парах.

Учні по черзі читають уголос вірш Лариси Зоріної «Дзвенить шкільний дзвінок». Пояснюють одне одному, як вони розуміють виділені у вірші слова.
● Далі складають і записують на дошці і в зошитах свої речення про шкільний дзвінок.
● Знаходження у вірші слів за поданою звуковою схемою. У такий спосіб учні співвідносять звуковий і графічний образи слова (*дзвенить, йдемо*).

VII. Візьміть до уваги!

Учні ознайомлюються з новим способом подання схеми слова.

3 Робота у групах.

За принципом співвіднесення звукового і графічного образів слова учні виявляють «зайві» слова у кожній колонці слів.
● Вправляння у побудові звукових схем слів (на вибір групи учнів).

VIII. Підсумок уроку. Учні фантазують на задану тему і мають дійти висновку, що в такому разі не стало б самої мови, бо кожна мова складається зі звуків мовлення.

§1

ЗВУКО-БУКВЕНИЙ СКЛАД СЛОВА

АНАЛІЗУЮ ЗВУКОВИЙ СКЛАД СЛОВА

Назви звуки у слові **звук**.

1 Я — учителька

Пригадай, що ти знаєш про звуки. Розкажи у класі.

2 Звуки ми чуємо

і вимовляємо

3 Звуки

голосні
приголосні
звук природи

4

Мовний звук — елемент людської мови, утворений за допомогою органів мовлення.

Хвилинка спілкування

— В українській мові шість голосних звуків.
— Я думаю, що їх десять.
— Ні. Запам'ятай шість голосних звуків:
[а], [о], [у], [е], [и], [і].
— Добре. Запам'ятаю!

- 1 Склади і запиши слова з таких звуків.

[ш], [о], [л], [а], [к] [о], [р], [у], [к]
[к], [о], [дз], [и], [в], [н]

- Послідовно назви звуки в утворених словах.

- 2 Прочитайте уривок із вірша Лариси Зоріної. Поясніть, що означає виділене сполучення слів.

Дзвенить, дзвенить шкільний дзвінок,
нас закликає до навчання.
Ми поспішаєм на урок,
бо ми **йдемо у світ пізнання**.

- Складіть і запишіть речення про шкільний дзвінок.
● Знайдіть у вірші ці слова.

— — • — • = — — • — •

Звукову схему слова можна зобразити по-іншому, у квадратних дужках:

[— • — •], [— • — •].

- 3 Знайдіть у кожній колонці «зайве» слово.

4 звуки	5 звуків	6 звуків
учень	щастя	країна
уроки	свято	радість
ім'я	мрія	дзвоник

- Побудуйте звукові схеми трьох слів (на вибір).

- 4 Пофантазуй і розкажи, що було б, якби в українській мові не стало звуків.

Хвилинка спілкування.

Робота в парах. За бажанням окремих пар учнів діалог виконується вголос перед класом.

У результаті учні називають 6 голосних звуків української мови — [а, е, и, і, о, у] і 10 літер, якими ці звуки позначаються.

ЗВУКО-БУКВЕНИЙ СКЛАД СЛОВА

Тема уроку. Поняття про букву як писемний знак, що позначає звук. Звуко-буквений аналіз слів.

Мета уроку: закріпити в учнів уявлення про роль букв у писемному мовленні; вчити співвідносити звуки і букви у почутих і записаних (прочитаних) словах.

Коментар учителя

Як можна побачити, що звуків у слові менше, ніж букв? Робимо висновок: якщо у слові є буква «знак м'якшення», то звуків у ньому буде менше, бо цей знак окремого звука не позначає. Так само менше звуків, ніж букв, завжди буде у словах із буквосполученнями *дж, дзь, дж*, бо вони позначають один звук, а букв мають дві або й три.

V. Виконання вправ.

- 5** Читання вірша Дмитра Павличка про школу. Учні розглядають малюнок до вправи. Відповідають на запитання вчителя:
1. Із чим поет порівнює школу?
 2. А з ким він порівнює учнів?
 3. Як ви думаєте, чи вдалі порівняння школи і учнів діврав поет?
 4. А що вам нагадує наша школа?
- Учні записують виділені у вірші слова (*діти* і *бджоли*).
 - Виконання звукового аналізу цих слів, послідовне називання усіх звуків і букв.

Коментар учителя

Поверніться до визначення, що таке буква. Прочитайте його. А тепер назвіть другий звук у слові *бджоли*. Поміркуйте, що можна додати до того, що означає слово *буква*? Робимо висновок: в українській мові є такі звуки, які позначаються не однією, а двома буквами. Це звуки [*дж, дз, дз'*].

- 6** **Робота в парах.** Учні записують віршовану пораду Юрія Федьковича.
- Знаходять у тексті вірша слова, у яких **звуків менше, ніж букв**.

VII. Підсумок уроку.

Рольова гра. Учні розглядають малюнок. Розповідають, кого називають *школярем*. Спілкуються про походження слів *школяр* і *школа*. Розмірковують, у чому схожість давньогрецького слова *схоле* (*сходи*) із нашим *школа*.

Хід уроку

- I.** Учитель пропонує учням пригадати, що вони знають про букви, яка їхня роль у писемному мовленні.

Рольова гра.

- II.** Учитель звертає увагу учнів на те, що буква — письмовий знак. Опрацьовуємо слова в рамках. Робимо висновок, що ці слова означають те саме поняття.

- III.** Ознайомлюємося з визначенням. Учитель пропонує учням назвати кілька букв, які позначають тільки один звук. Учні називають букви, які позначають, або можуть позначати не один, а два звуки (букви *щ, ї, я, ю, є*).

- IV.** Опрацьовуємо схему. Робимо висновок: букви можуть бути надруковані і написані від руки (**друковані** і **рукописні**), поділяються на **великі** і **малі**.

АНАЛІЗУЮ ЗВУКО-БУКВЕНИЙ СКЛАД СЛОВА

Назви букви у слові **букви**.

Я — учителька

Пригадай, що ти знаєш про букви. Розкажи у класі.

Я — учитель

буква

літера

Букви ми бачимо, читаємо і пишемо.

Буква — письмовий знак, що позначає один звук або сполучення двох звуків.

малі

великі

Букви

друковані

рукописні

Хвилинка спілкування

— В українській мові є десять голосних букв.
— Так говорити неправильно!
— Чому?
Продовжте розмову.

- 5** Прочитай вірш Дмитра Павличка. Поясни, із чим поет порівнює школу. А з ким — дітей?

Наче вулик, наша школа.
Вся вона гуде, як рій.
І здається, що довкола
розквітають квіти мрій.

Бігають, сміються **діти**,
та — лиш дзвоник задзвенить —
стане тихо, ніби в квіти
поховались **бджоли** вмиць.

- Запиши виділені слова. Послідовно назви звуки і букви в них.
- Розкажи, що нагадує твоя школа.

- 6** Запиши пораду Юрія Федьковича.

Учіться, любі дітки,
думайте, читайте!
Як та бджілка меду з квітки,
розуму збирайте.

- У яких словах звуків менше, ніж букв? Поясни свою думку.

Я — дослідник

Поясни, від якого слова
походить слово **школяр**.
А слово **школа**?

Я — дослідниця

У давньогрецькій мові
було слово **схоле** (**сходи**).
Від нього походить і наше
слово — **школа**.

Завдання для обдарованих дітей.

Чи однаково називаються звуки і букви? Учитель пропонує учневі назвати звуки у слові **букви**, а іншому учневі — назвати букви в цьому самому слові і зробити висновок.

Хвилинка спілкування.

Робота в парах. Діти розігрують розмову двох учнів за поданим початком.

У результаті учні мають дійти згоди про те, що **неправильно говорити** «*в українській мові є десять голосних букв*». Правильно буде сказати, що «*в українській мові голосні звуки (їх шість) можуть позначатися десятьма буквами*».

Коментар учителя

У школі учні, немов по сходах, піднімаються до знань і щодня пізнають щось нове. От і ви сьогодні дізналися, звідки в нашій мові з'явилося слово *школа*. Розкажете про це вдома.

ЗВУКО-БУКВЕНИЙ СКЛАД СЛОВА

Хід уроку

1. Учитель повідомляє учням тему і загальну мету уроку.

Коментар учителя

Наш урок буде нагадувати цікаву гру зі словами. Зміна у слові одного звука або додавання до нього звука на початку чи в кінці, а на письмі — букви обов'язково приведе до зміни самого слова. У цьому велика роль кожного звука і букви в нашій мові. Отже словами можна гратися, і ми це сьогодні побачимо.

Учитель звертає увагу учнів на картки, які тримають діти-персонажі підручника.

II. Виконання вправи.

7 Робота в парах.

Читання і відгадування загадки про **мишку** і **шишку**.

- Учні записують слова *мишка* і *шишка*, по черзі вимовляють і називають букви у словах-відгадках, виправляють можливі помилки одне в одного.

III. Слухання аудіозапису дитячої пісні про білочку (за технічної можливості).

- Учні називають білоччині запаси на зиму, які згадуються в цій пісні. У названих словах визначають звуки і букви.

IV. Виконання вправ.

- 8 Колективне читання вірша Ігоря Січовика. Учні з'ясовують причину «помилки» у вірші, пояснюють, чому цей твір жартівливий.

- Учитель звертає увагу учнів на зразок.
- Учні записують слова за зразком, називають звуки і букви, які призвели до «помилки» у вірші.

Тема уроку. Спостереження за смислорозрізнальною роллю звуків у словах.

Експериментую зі словами.

Мета уроку: вчити дітей бачити в окремих словах можливості для звукових експериментів; показати їм, що така спостережливість буде сприяти збагаченню їхнього словникового складу, приноситиме задоволення від перемоги в дитячих словесних іграх.

ЕКСПЕРИМЕНТУЮ ЗІ СЛОВАМИ

- 7 Відгадайте загадку і запишіть слова-відгадки.
З **м** — я сіра та маленька, хвостик довгий і тоненький.
З **ш** знайдеш мене між хвої в лапках білочки рудої.

- Вимовте звуки і назвіть букви у словах-відгадках.

- 2 Послухайте пісню про білочку. Назвіть білоччині запаси на зиму, про які згадується в пісні.

- Пограйтесь у слова.

- 8 Виправ помилки в жартівливому вірші Ігоря Січовика.

Рік пішов гуляти в сад,
не дійшов, бо повз назад.
Соловей затьохкав швидко,
як побачив гарну клітку.
Лисичка знає назубок
смаченьку казку «Колосок».

- Запиши слова за зразком. Послідовно вимов звуки в цих словах. Назви букви, якими вони позначаються.

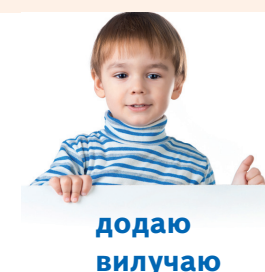
10

Мовна гра у слова.

Учитель звертає увагу учнів на зразок.

Гру можна провести разом з усім класом, а можна це зробити по групах. Дати час для проведення гри у групах, а потім запропонувати, щоб кожна група озвучила свої слова. Дібрані учнями слова можуть бути різні, наприклад:

череда — середа — вереда; корона — ворона — коро́ва

Чим цікаві такі слова?
бузок **козуб**
зубок

- 10 Утвори і запиши за зразком нові слова шляхом перестановки літер, складів.

Актор, ракета, лісок, шарф, масло, сосна, атлас.

Салат, карета, токар, сокіл, фарш, насос, смола.

- 11 Доберіть до слів риму за малюнками.

Ріма — співзвуччя закінчень слів у віршованих рядках: **урок** — **дзвінок**, на **полі** — **тополі**.

Роса —

Квасолька —

Діти —

Веселі —

- Складіть і запишіть речення або віршик зі словами **діти**, **квіти**.

10

11

Завдання для обдарованих дітей.
Учні міркують і пояснюють, як утворилися «цікаві» слова, подані на плашці.

VI. Підсумок уроку.

Учитель відзначає учнів, які активно працювали на уроці. Пропонує гратися в такі ігри зі словами у вільний час та в родинному колі. Це цікаво і корисно для розвитку мовлення.

9 Робота в парах.

Виконання вправи на побудову нових слів шляхом вилучення або додавання однієї букви.

Зразки **5** **6**

- Учні утворюють і записують слова за зразком, по черзі читають їх уголос, називають звуки і букви.
- Озвучення виконаної вправи кількома парами учнів.

- 10 Виконання вправи на побудову нових слів шляхом переставлення місцями букв і складів. Учитель звертає увагу учнів на те, що до вправи подано довідку. Пояснює, що за нею можна перевірити правильність свого міркування.

- Учні утворюють і записують слова за зразком.

V. Ознайомлення учнів зі словом рима. Вправляння у добірї римованих слів.

- Учитель звертає увагу учнів на словничок. Колективно опрацьовуємо словникову статтю про **риму**. Учні з'ясовують, які слова називаються римованими, кому найчастіше доводиться добирати такі слова. (*Поетам і поетесам*).

11 Робота в парах.

Учні добирають до поданого слова риму за малюнком (*роса — коса, діти — квіти, квасолька — парасолька, веселі — каруселі*).

- Складання і записування речень або віршиків зі словами *діти* — *квіти*. Озвучення їх кількома парами для класу. Можна провести цю роботу з усіма словами вправи **у групах**, а потім запропонувати, щоб кожна група озвучила свої речення, віршики.